

הסורג

"הר הבית היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה... לפנים ממנו; סורג גבוה עשרה טפחים. ושלש עשרה פרוצות היו: שם שפרצום מלכי יון. חזרו וגדרום, וגזרו כנגדם שלש עשרה השתחויות. לפנים ממנו; החיל עשר אמות. ושתים עשרה מעלות היו: שם" (מידות ב')

"הר הבית מקדש ממנו; שאין זבים וזבות נדות ויולדות נכנסים לשם. החיל מקדש ממנו; שאין גוים וטמא מת נכנסים לשם. עזרת נשים מקדשת ממנו; שאין טבול יום נכנס לשם, ואין חזבים עליה חטאת...." (כלים א', ו')

ממה עשוי הסורג?

הברטנורא מביא שתי שיטות במקורות השונים:

א. "סורג - מחיצה העשויה נקבים נקבים, כמטה מסורגת בחבלים. והיא עשויה מדפי עץ ארוכים וקצרים שמרכיבין אותן זו על זו באלכסון" (רע"ב על המשנה במידות).

ב. "החיל - לפנים מחומת הר הבית היה כותל גבוה עשרה טפחים והוא נקרא סורג ולפנים ממנו החיל עשר אמות" (רע"ב על המשנה בכלים)

האם יש כאן שתי שיטות?

נעיין בלשון הרמב"ם וכן בפירוש מאירי:

"חשוב ה' להשחזית חומת פת ציון נטה קו לא השיב ידו מפלע וינאבל חל וחומה יחדיו אמללו" (איכה ב')

"הר הבית והוא הר המוריה היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה... לפנים ממנו סורג מקיף סביב גובהו י' טפחים ולפנים מן הסורג החיל גובהו עשר אמות ועליו הוא אומר בקינות ויאבל חל וחומה זו חומת העזרה.... לפנים מן החיל העזרה" (רמב"ם הלכות בית הבחירה)

"ויש לפנים מן החומה הגדולה היקף אחר והוא מקיף את הכל והיא היתה מחיצה בגובה עשרה טפחים עשויה בדפים של עץ ארוכים וקצרים ועשויה דרך שבכה כסירוגי מטה והוא נקרא סורג ומסורג זה. ולפנים חומה אחרת שלפניה מקום פנוי הנקרא חיל וחומה זו בגובה עשר אמות ומן החיל הזה ולפנים במשך עשר אמות היה מתחיל שיפוע ההר והיו הבניינים מתחילין להגביה כדרך גבהות ההר ובניין ראשון שבו לצד המזרח היא היתה עזרת נשים..." (מאירי, יומא ט"ז)

סיכום קצר:

- במשנה מובאים שני מושגים – הסורג והחיל. ההבנה הפשוטה שהסורג היא חומה קטנה בגובה עשרה טפחים, וחיל – השטח בין הסורג וחומת העזרה ברוחב עשר אמות.
- יש אומרים שהסורג עשוי מקנים ועצים מסורגים יחדיו, ויש אומרים שזאת חומה ממש.
- שיטה מחודשת ב"מאירי": היו שתי חומות: סורג – מעצים בגובה י' טפחים, חיל – מאבן בגובה י' אמות. לא ברור למה שימשו שתיהן.
- לפי הרמב"ם יש סורג, וחומת העזרה היא החיל. הרמב"ם מסתמך על הפסוק באיכה שחיל = חומה.

למה שימש הסורג:

א. לפי המשניות לעיל משמע שהיה גבול לטמאי מתים וגויים (מצורפת תמונה של אבן שנמצאה בחפירות ארכיאולוגיות ועליה כתובת בלטינית שאומרת שאין כניסה לגויים).

ב. שיטת הכסף משנה בשם הרא"ש:

"כתב הכסף משנה בפ"ה מהלכות בית הבחירה בשם הרא"ש שהסורג נעשה לטלטול שבת ולזה היה גבוה י' טפחים כדין כל מחיצה..."

